

М. М. Ситников,
кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Запорізького національного технічного університету

УДК 320.322 (477)

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАПОРІЗЬКОГО РЕГІОНУ

Розглянуто стан, проблеми та напрямки трансформації інвестиційного розвитку регіону. Проаналізовано шляхи щодо покращення інвестиційної ситуації. Запропоновано деякі рекомендації щодо залучення іноземних інвестицій та покращення економічного стану регіону.

Ключові слова: трансформація, регіон, економіка, інновації, інвестиції, розвиток, пропозиції.

На сучасному етапі розвитку нашої держави питання соціально-економічного характеру повинні забезпечувати не тільки розбудову підвалин ринкової економіки, але й її соціальну орієнтацію з позитивною динамікою та якістю. Запорізька область знаходиться в південно-східній частині України. Завдяки своєму стратегічному положенню вона рівновіддалена від європейських і азійських ринків. Територія області — 27,2 тис. км², що складає 4,5 % від території України. Протяжність з півночі на південь складає 208 км, а зі сходу на захід — 235. Південні межі області омиваються водами Азовського моря, протяжність берегів якого в межах області перевищує 300 км. Басейн Азовського моря, зокрема його північна частина, має цінність як рибогосподарська і курортна зони. За різноманітністю і багатством мінерально-сировинних ресурсів область займає одне з провідних місць в Україні [1]. Тому проблема активізації інвестиційних та інноваційних процесів, які є одним із найбільш вагомих факторів зростання соціально-економічного потенціалу країни, дослідження та аналізу теоретичних і практичних аспектів економічного зростання у промисловому регіоні та країни у цілому, є актуальною і потребує свого вирішення [2–4].

На сьогодні достатньо повно досліджено та визначено основні риси інвестиційно-орієнтованої економіки, подано оцінку її рівня стану з точки зору інноваційності, визначено основні напрямки розбудови моделі інноваційного розвитку потенціалу підприємницького середовища в Україні. Ці проблеми широко висвітлюються у наукових виданнях та розробках таких вітчизняних вчених, як В. Геєць, Ю. Макогон, А. Філіпенко, О. Шнирков, Л. Тимошенко та ін. Однак, на наш погляд, питання дослідження та аналізу досвіду розвитку та активізації інвестиційно-інноваційної діяльності, особливо щодо проєкціювання цього досвіду на регіональний аспект, є недостатньо вивченими і потребують своєї розробки.

Мета роботи — на підставі вивчення та аналізу досвіду залучення інвестицій та організації інноваційної діяльності у Запорізькому регіоні запропонувати деякі заходи щодо активізації інвестиційних процесів і підвищення його соціально-економічного розвитку та країни у цілому.

Відповідно до мети у статті було поставлено такі завдання:

— проаналізувати інвестиційний потенціал, інвестиційну модель розвитку та чинники, що формують інвестиційний клімат регіону;

— проаналізувати обсяг фінансування та структуру інноваційних витрат підприємств Запорізької області;

— запропонувати пропозиції щодо поліпшення інвестиційного клімату Запорізького регіону.

Обсяг прямих іноземних інвестицій на душу населення в Запорізькій області перевищує середньоукраїнський рівень на 36,9 дол. США і складає 121,9 дол. США. За оцінками всесвітньовідомої консалтингової фірми “Coopers & Lybrandt”, наш регіон є одним з найбільш привабливих в Україні з точки зору інвестиційної привабливості. Іноземні інвестиції вкладені у 145 підприємств області. Протягом 2011 року в економіку Запорізької області іноземними інвесторами вкладено 38,1 млн. дол. США прямих інвестицій. Обсяг прямих іноземних інвестицій, внесених в економіку області з початку інвестування, на 1 січня 2012 року склав 975,7 млн. дол. США, що в розрахунку на одну особу становить 540,3 дол. США. Зазначимо, що абсолютний показник динаміки залучення інвестицій в область є не досить високим як у порівнянні із іноземними країнами, так і з іншими промисловими регіонами України. Динаміка залучення ІІІ у Запорізький регіон надана у табл. 1.

Таблиця 1

**Динаміка обсягів ІІІ у економіку області
на початок 2005–2012 рр.**

Роки	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Обсяг ІІІ млн. дол. США	486,3	548,5	606,5	761,4	840,6	872,1	939,9	975,5

Більше 76 % загального обсягу інвестицій внесено з країн ЄС (743,1 млн. дол. США), із країн СНД — лише 6,7 млн. дол. США (0,7 %), з інших країн світу — 225,9 млн. дол. (23 %). До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає 93,4 % загального обсягу прямих інвестицій, входять такі: Кіпр — 382,4 млн. дол. США (39 %), Швеція — 189,2 млн. дол. США (20 %), Республіка Корея — 150,0 млн. дол. США (15 %), Естонія — 34,9 млн. дол. США, Швейцарія — 34,3 млн. дол. США, Данія — 29,8 млн. дол. США, Велика Британія — 27,4 млн. дол. США, Ірландія — 22,1 млн. дол. США, Словаччина — 21,2 млн. дол. США, Австрія — 18,5 млн. дол. США.

Пріоритетними напрямками в сфері інвестування в Запорізьку область є такі галузі промисловості, як машинобудування (75,6 %), харчова промисловість (9,7 %), чорна металургія (8,5 %), радіоелектроніка та інші високотехнологічні галузі, а також сільське господарство [5].

Інвестиції, які надішли в економіку області, в основному зосереджено на підприємствах промисловості — 689,4 млн. дол. США (70,7 %), з них у виробництво харчових продуктів та напоїв внесено 251,7 млн. дол. США, у машинобудування — 238,9 млн. дол. США, металургійне виробництво — 158,1 млн. дол. США. У сферу послуг внесено 108,0 млн. дол. США (11,1 %), у підприємства торгівлі — 97,5 млн. дол. США (10,0 %).

Варто відмітити значну увагу держави щодо підтримки інвестиційного процесу в регіоні, зокрема в області розроблена та реалізується програма “Стратегія залучення інвестицій в економіку Запорізької області на 2009–2015 роки”, функціонує спеціалізований інвестиційний Інтернет-портал “Запорізька область — регіон можливостей”. Тобто державою впроваджуються певні кроки щодо створення платформи для залучення інвестицій в економіку регіону, однак вплив системних загальноекономічних факторів, перш за все, недосконала система оподаткування та низький рівень розвитку фінансового ринку створюють значні перешкоди для повної реалізації інвестиційного потенціалу регіону.

Аналізуючи інвестиційну модель розвитку, що склалася в Запорізькому регіоні в 2011 р., слід виходити з того, що визначальним чинником розвитку економіки і суспільства в цілому є технологічний спосіб виробництва [5]. І якщо спробувати подивитися з цієї точки зору і з'ясувати, чи забезпечують вкладені в економіку в Запорізького регіону інвестиції пріоритетний розвиток вищих технологічних укладів, то відповідь виявиться негативною. Інвестиційна модель розвитку, що склалася в Запорізькому регіоні в 2000–2011 рр., надана в табл. 2.

Таблиця 2

**Інвестиційна модель розвитку,
що склалася в Запорізькому регіоні у 2000–2011 рр.**

Технологічний уклад	Склад технологічного укладу	% у структурі інвестицій в основний капітал
III	Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів, виробництво електроенергії, газу і води	49,1
IV	Харчова, легка, деревообробна, целюлозно-паперова, хімічна промисловість, машинобудування	40,8
V	Виробництво електричного і електронного устаткування, космічних літальних апаратів тощо	10,1
Разом		100

Аналізуючи дані табл. 2 підприємства третього технологічного укладу у 2011 р. в структурі інвестицій в основний капітал складали 20,98 % від загального обсягу інвестицій в основний капітал. До третього технологічного укладу належать такі види виробничої діяльності: металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів, виробництво електроенергії, газу і води.

І навпаки, підприємства четвертого, більш високого технологічного укладу в структурі інвестицій в основний капітал складають 40,8 % від загального обсягу інвестицій в основний капітал. До четвертого технологічного укладу належать такі види виробничої діяльності: харчова промисловість, легка промисловість, деревообробна і целюлозно-паперова промисловість, хімічна і нафтохімічна промисловість, виробництво інших неметалевих мінеральних виробів, виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення, машинобудування.

Відповідно на п'ятий технологічний уклад припадає лише 2,84 % інвестицій в основний капітал (виробництво електричного і електронного устаткування, виробництво повітряних і космічних літальних апаратів тощо).

Отже, інвестиційній моделі розвитку, що склалася в Запорізької області, властивий “зворотний” (інверсійний) тип розподілу інвестицій, коли інвестиції розподіляються в більш застарілі технологічні уклади і не забезпечують їх поетапну, органічну заміну більш прогресивними, як це відбувається в промислово розвинених країнах.

Основою для подальшого економічного зростання Запорізького регіону є розвиток його інноваційного потенціалу. Показники стану інноваційної діяльності промислових підприємств надано в табл. 3

Таблиця 3

**Показники стану інноваційної діяльності
промислових підприємств Запорізького регіону**

Рік	Показники	
	Інноваційно-активні підприємства	Частка інноваційних підприємств, %
2000	59	19,9
2005	37	9,8
2008	36	8,9
2009	31	7,0
2010	22	5,3
2011	77	28,2

Таким чином, 2011 рік став справжнім бумом у кількості промислових підприємств Запорізької області, які впроваджували інновації. У 2011 р. загальний обсяг фінансування інноваційної діяльності за джерелами та видами економічної діяльності склав 800 400 тис. грн., що на 671 800 тис. грн. більше, ніж у 2010 р. (табл. 4) [6].

Структура інноваційних витрат підприємств Запорізької області протягом 2005–2011 рр. змінилася: суттєво зменшилася частка витрат на дослідження і розробки (з 21,6 % до 9,6 %), значно зросла частка витрат на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення (з 39,5 % до 52,2 %) (табл. 5) [6]. Особливостями фінансування інноваційної діяльності Запорізької області в 2005–2011 рр. є недостатня диверсифікація джерел фінансування цієї діяльності: досить висока питома вага власних коштів (81,0 %–82,5 %), лише 1,5 % складала інвестиції з держбюджету. За рахунок інвесторів фінансувалося лише 2,8 % інновацій, а з інших джерел інноваційна діяльність промислових підприємств Запорізької області складала 14,7–15,2 %.

Таблиця 4

**Розподіл обсягу фінансування інноваційної діяльності
підприємств Запорізької області у 2005–2011 рр.**

Всього, у тому числі:	Роки									
	2005		2008		2009		2010		2011	
	млн. грн.	відсотків до загального обсягу	млн. грн.	відсотків до загального обсягу	млн. грн.	відсотків до загального обсягу	млн. грн.	відсотків до загального обсягу	млн. грн.	відсотків до загального обсягу
	158,4	100,0	202,5	100,0	163,9	100,0	128,6	100,0	800,4	100,0
за рахунок держбюджету	0,7	0,4	—	—	2,5	1,5	0,7	0,5	11,8	1,5
місцевих бюджетів	—	—	—	—	—	—	—	—	0,1	0,0
власних коштів	156,0	98,5	199,49	98,5	160,89	98,1	127,99	99,5	648,8	81,0
коштів інвесторів	—	—	—	—	—	—	—	—	22,2	2,8
інших джерел	1,7	1,1	2,8	1,4	0,6	0,4	—	—	117,5	14,7

Таблиця 5
Структура інноваційних витрат Запорізької області протягом 2005–2011 рр.

	Роки									
	2005		2008		2009		2010		2011	
	млн. грн.	відсотків до загального обсягу	млн. грн.	відсотків до загального обсягу	млн. грн.	відсотків до загального обсягу	млн. грн.	відсотків до загального обсягу	млн. грн.	відсотків до загального обсягу
Усього за напрямками	158,4	100,0	202,5	100,0	163,9	100,0	128,6	100,0	800,4	100,0
дослідження і розробки	34,2	21,6	54,7	27,0	55,1	33,6	53,8	41,9	77,0	9,6
придбання інших зовнішніх знань	1,6	1,0	0,2	1,0	0,3	0,2	0,7	0,5	252,3	31,5
придбання машин, обладнання та програмного забезпечення	62,6	39,5	102,0	50,4	89,5	54,6	69,9	54,3	418,0	52,2
інші	60,0	37,9	45,6	22,5	19,0	11,6	4,2	3,3	53,1	6,6

Висновки. Інвестиційний потенціал є динамічною категорією. Його формування, стан та ступінь використання значною мірою визначаються як ендогенними чинниками впливу, зумовленими розвитком та рівнем ефективності використання інших часткових потенціалів, таких як виробничо-технологічний, фінансово-економічний, інноваційно-інтелектуальний, трудовий, управлінський, інформаційний потенціали, так і екзогенними чинниками, зумовленими станом та характеристиками макросередовища, в якому функціонує регіон (зовнішнє середовище).

Встановлено, що динаміка надходження інвестицій у Запорізький регіон є позитивною (з 486,3 млн. дол. США у 2005 р. до 975,5 млн. у 2012 р.), але ці обсяги не є достатньо вагомими для ефективного соціально-економічного розвитку. Серед першочергових заходів щодо активізації іноземних інвесторів у напрямку фінансування інноваційного компоненту структурного реформування економіки необхідно розробити надвідомчу політику сприяння інвестиціям, яка повинна бути обов'язковою для всіх державних і недержавних установ.

Показано, що інвестиційній моделі розвитку Запорізької області властивий інверсійний тип розвитку інвестицій. На п'ятий технологічний уклад доводиться лише 2,84 % інвестицій в основний капітал. Інвестиційна політика повинна бути спрямована не тільки на сьогодишнє забезпечення фінансової стійкості, а й на перспективу.

Для поліпшення інвестиційного клімату регіону і країни у цілому державі необхідно провести певну низку заходів. Влада повинна звертати більше уваги на інвестиційно-інноваційні потреби регіонів з метою створення привабливого інвестиційного середовища у довгостроковому періоді шляхом забезпечення політичної стабільності, європейської нормативної та правової бази, активізації внутрішніх інвестиційних процесів при умовах розширеного інфраструктурного забезпечення інвестицій.

Список використаних джерел

1. Запорізька область [Електронний ресурс] Верховна Рада України. — URL : <http://rada.com.ua/ukr/RegionsPotential/Zaporizhzhya>.
2. *Макогон, Ю. В.* Кризис мировых рынков и внешние экономические связи Украины [Текст] / Ю. В. Макогон // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : [сб. науч. тр.]. — Донецк : ДонНУ, 2009. — Ч. 1. — С. 9–20.
3. *Шнирков, О. І.* Європейський Союз у глобальному інноваційному просторі [Текст] : [монограф.] / О. І. Шнирков. — К. : Київський університет, 2008. — 143 с.
4. Інвестиції та інвестування в соціалізації економіки України: теорія, методологія, перспективи [Текст] / [Тимошенко Л. М., Деева Н. М., Гришкін В. О. та ін.] ; за ред. Л. М. Тимошенко. — Дніпропетровськ : Пороги, 2005. — 509 с.
5. *Ситников, М. М.* Проблеми та шляхи підвищення рівня соціально-економічного розвитку регіонів України [Текст] / М. М. Ситников // Економіка і регіон: Науковий вісник ПолтНТУ. — 2010. — № 25. — Спеціальний випуск 2. — С. 35–40.
6. Статистичний щорічник: інноваційна та патентно-ліцензійна діяльність у Запорізькій області [Текст] / за ред. В. П. Головешка. — Запоріжжя : Головне управління статистики в Запорізькій області, 2011. — 100 с.

*Рекомендовано до друку кафедрою міжнародних економічних відносин
Запорізького національного технічного університету
(протокол № 9 від 12 квітня 2013 року)*

Надійшла до редакції 06.03.2013

Сытников Н. Н. Анализ управления развитием инвестиционного потенциала Запорожского региона

Рассмотрено состояние, проблемы и направления трансформации инвестиционного развития региона. Проанализированы пути улучшения инвестиционного климата. Предложены некоторые рекомендации по привлечению иностранных инвестиций и улучшения экономического положения в регионе.

Ключевые слова: трансформация, регион, экономика, инновации, инвестиции, развитие, рекомендации.

Sytnikov, N. N. Analysis of the Development Management of the Zaporizhzhya Region Investment Potential

State, problems and trends of the regional development investment are examined. The ways of the investment situation improvement are analyzed. Some recommendations as to the investment receipts efficiency and the socialization process improvement of economy are proposed.

Keywords: transformation, region, economics, innovation, investment, development, proposals.

